

XXII. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH
VĚDÁCH. SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ

22ND INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL
SCIENCES. CONFERENCE PROCEEDINGS

Place: Velké Bílovice (Czech Republic)
June 12-16, 2019

Publisher: Masarykova univerzita (Masaryk University Press), Brno

Edited by:

Viktorie KLÍMOVÁ

Vladimír ŽÍTEK

(Masarykova univerzita / Masaryk University, Czech Republic)

Vzor citace / Citation example:

AUTOR, A. Název článku. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XXII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. s. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

AUTHOR, A. Title of paper. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *22nd International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University Press, 2019. pp. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

Publikace neprošla jazykovou úpravou. / Publication is not a subject of language check.

Za správnost obsahu a originalitu výzkumu zodpovídají autoři. / Authors are fully responsible for the content and originality of the articles.

© 2019 Masarykova univerzita
ISBN 978-80-210-9268-6 (online : pdf)

DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-9268-2019-72

VÍCE JE LÉPE? INTENZITA CESTOVNÍHO RUCHU A JEJÍ Vliv NA UDRŽITELNOST DESTINACE

More is better? Tourism intensity and its impact on destination sustainability

MARKÉTA NOVOTNÁ

JOSEF KUNC

Katedra regionální ekonomie a správy | Department of Regional Economics and Administration
Ekonomicko-správní fakulta | Faculty of Economics and Administration
Masarykova univerzita | Masaryk University
✉ Lipová 41a, 602 00 Brno, Czech Republic
E-mail: marketa.novotna@econ.muni.cz, kunc@econ.muni.cz

Anotace

Mnoho destinací svoji úspěšnost stále měří počtem návštěvníků, přičemž nejednou bývá preferován jejich větší počet. V případě udržitelného rozvoje však maximalizace návštěvnosti nemusí být z důvodu nadměrného zatěžování území optimální variantou. Počet návštěvníků by zejména neměl překročit únosnou kapacitu destinace. Kvůli shromažďování velkého množství návštěvníků v atraktivních lokalitách dochází k řadě negativních vlivů spojených s vytlačováním základních funkcí sídla a následnou turistifikací. Kongesce veřejných prostor a další projevy, které doprovázejí proces turistifikace, působí nejen na kvalitu života obyvatel, ale mohou ovlivnit i prožitek samotných návštěvníků. Předložený příspěvek se proto zaměřuje na kongesci v prostoru historických center v důsledku nadměrného rozvoje cestovního ruchu. Cílem příspěvku je vyhodnotit vliv intenzity cestovního ruchu ve dvou vybraných modelových italských městech – Benátkách a Florencii – na zážitek v destinaci a na pilíře její udržitelnosti. Výzkum vychází z aplikace kvalitativní metody interpretativní fenomenologické analýzy, využití v rámci terénního šetření v modelových destinacích v prosinci 2018, doplněné o analýzu kvantitativních dat a relevantních statistických dokumentů. Z výsledků vyplývá, že kongesce nemusí být vždy problémem pro samotné návštěvníky, ale že může do značné míry negativně působit i na kvalitu života rezidentů.

Klíčová slova

městská destinace, kongesce, zážitek návštěvníka, udržitelnost, Itálie

Annotation

Many destinations still measure their success by the number of visitors, preferring the-more-the-better-principle. However, in the case of sustainable destination development, maximization of the number of visitors may not be the optimal option due to the excessive burden of the area. In this respect, the number of visitors must not exceed the carrying capacity of the destination. The overcrowding at attractive tourist sites is associated with the extrusion of residential functions by the functions of tourism. The process of touristification is accompanied by the congestion of public space, affecting residents' quality of life and also visitors' quality of experience. The paper focuses on congestion in the historic city centres – Venice and Florence – with excessive tourism development. The aim is to evaluate the impact of tourism intensity on the visitor experience and on sustainability pillars. The research is based on the application of a qualitative method of interpretative phenomenological analysis, used during the field survey conducted in model destinations in December 2018, supplemented by an analysis of quantitative data. The results show that congestion may not be a problem for the visitors themselves and that it negatively affects the residents' quality of life.

Key words

urban destination, congestion, visitor's experience, sustainability, Italy

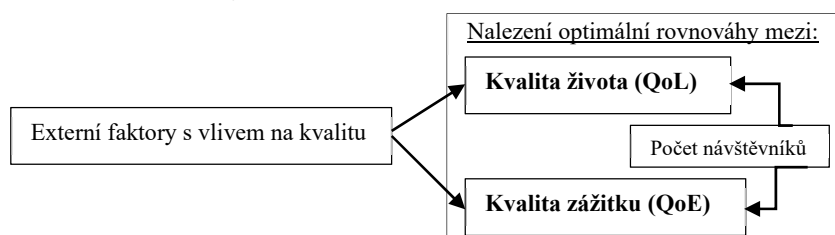
JEL classification: R11, Z32

1. Úvod

Cestovní ruch je neodmyslitelně spjat s prostředím, ve kterém je realizován. Toto prostředí je tvořeno různými ekonomickými, sociálními, kulturními a environmentálními prvky a procesy, které působí na cestovní ruch a které jsou zároveň rozvojem cestovního ruchu ovlivňovány (Mason, 2008). V případě nekontrolovatelného rozvoje cestovního ruchu může docházet v destinacích k řadě negativních dopadů, kterými jsou např. turistická ghetizace, vedoucí k postupnému vytlačování základních funkcí sídla, dále zvýšená kriminalita, snížená kvalita vody, znečištění či cenová inflace (Hall a Page, 2006; Wall a Mathieson, 2006; Dumbrovská a Fialová, 2014). Zmíněné negativní dopady se projevují zvláště v těch destinacích, v nichž dochází z důvodu jejich značné popularity ke kongesci, tedy k vysoké koncentraci návštěvníků a nadměrnému přetížení veřejných prostor (Riganti a Nijkamp, 2008). Zvýšená koncentrace způsobuje snížení pozitivního prožitku nejen samotných návštěvníků, ale ovlivňuje i kvalitu života místních obyvatel (Hall a Page, 2006). Navíc je doprovázena řadou různých rizikových jevů vyvíjejících tlak na udržitelnost, které se odlišují podle prostorové diverzity daných destinací, a zároveň i na jejich konkurenceschopnost. Obzvláště citlivými oblastmi v souvislosti s udržitelností mohou být pobřežní, ostrovní či venkovské destinace (Peeters a kol., 2018). Jednou ze specifických oblastí, které bývají vystaveny tlaku velkého počtu návštěvníků, jsou i historická centra měst, výrazně citlivá na využívání centrálního prostoru a na vytlačování městotvorných funkcí (Russo, 2002), čímž dochází k narušování tzv. denních městských systémů (Klapka a kol., 2010). Protože jsou historická centra klíčovou součástí evropského kulturního dědictví, bývají chráněna legislativou daného státu. Některá jsou zařazena i pod ochranu UNESCO (García-Hernández a kol., 2017). Jelikož však městský cestovní ruch nabývá na významu, dochází v těchto lokalitách k utváření tzv. městských turistických okrásků, které jsou charakteristické koncentrací atraktivit a služeb cestovního ruchu a tím i silnou koncentrací návštěvníků (Pearce, 2001; Postma a Schmuecker, 2017; Dumbrovská a Fialová, 2016).

Dlouhodobý problém nadměrného shromažďování návštěvníků a jejich vlivu na místní komunity a životní prostředí označila poprvé v roce 2016 společnost Skift pojmem „overtourism“, který reflektuje zejména problémy související s řízením rostoucí intenzity cestovního ruchu a utvářením politických opatření ve spolupráci s místními aktéry (Ali, 2016; UNWTO a kol., 2018). Již několik desítek let (Wagar, 1964) před vznikem tohoto v současnosti módního slova se hovořilo o přetížení vybraných destinací a byla definována únosná kapacita cestovního ruchu, jako maximální počet lidí, kteří mohou současně navštívit destinaci, aniž by ničili její fyzické, ekonomické a sociokulturní prostředí a nesnižovali kvalitu spokojenosti ostatních návštěvníků a rezidentů (Saleem, 1994; Hall a Page, 2006). Právě souhrnný pojem „overtourism“ má popisovat situaci, kdy intenzita cestovního ruchu v určitém čase a na určitém místě již překračuje hranice fyzické, ekologické, sociální, ekonomické, psychologické a/nebo politické kapacity (Peeters a kol., 2018). Při snaze o udržitelný rozvoj a řízení destinace je proto, z důvodu obtížného uchopení konceptu únosnosti a posouzení optimální úrovně návštěvnosti destinace, nutné vzít v úvahu kvalitu života obyvatel (QoL) i kvalitu zážitku návštěvníka (QoE), jak naznačuje obr. 1 (Dioko a So, 2017).

Obr. 1: Rámec udržitelného cestovního ruchu na úrovni destinace

Zdroj: Dioko a So (2017); vlastní úpravy

2. Cíl a metodika

Příspěvek se blíže zaměřuje na jeden z prvků výše uvedeného rámce pro posouzení optimální úrovně návštěvnosti, tedy na hodnocení kvality zážitku návštěvníka. Cílem je vyhodnotit kvalitu zážitku ve dvou vybraných městských turistických okresech. Na základě přímého pozorování intenzity cestovního ruchu a fenoménu udržitelnosti jsou dále porovnány dopady této intenzity na udržitelnost destinace. Při sledování dané problematiky v historických centrech Florencie a Benátek, která byla zapsána v letech 1982 a 1987 na seznam UNESCO, bylo za účelem komplexního hodnocení dopadu cestovního ruchu využito kvalitativních metod, které bývají aplikovány v případě hodnocení percepce turistické atraktivity destinace omezeným množstvím účastníků (Young, 1999). Příspěvek ve své podstatě vychází z interpretativní fenomenologické analýzy (více Smith, Flowers a Larkin, 2009), jakožto základního přístupu kvalitativního výzkumu, která klade důraz na porozumění tomu, jak jedinci vnímají určitý fenomén (Hayllar a Griffin, 2005, Ořahel a kol., 2018).

Za účelem naplnění stanoveného cíle bylo v uvedených destinacích realizováno terénní šetření s využitím mobilní aplikace ExperienceFellow, zaznamenávající průchozí body, které je možné doplnit popisným textem, emočními hodnotami, fotografiemi, videy a přesnou lokalizací přes GPS, umožňující následné sledování pohybu. Zjednodušeně lze říci, že aplikace napomohla zaznamenání subjektivního vnímání těchto míst spojeného se zážitky odrážejícími aktuální prožitek ze spotřeby (více např. Crouch, 2000). Kvalita zážitku byla posuzována dle zadaných emočních hodnot a textových poznámek. Textové poznámky a pořízené fotografie byly využity při vyhodnocení jednotlivých dopadů intenzity cestovního ruchu na pilíře udržitelnosti a jejich vybrané ukazatele:

- environmentální ukazatele: znečištění a tvorba odpadů,
- ekonomické ukazatele: dostupnost obchodů a služeb,
- sociokulturní ukazatele: vnímání místní identity a hodnot a pocitu bezpečí.

Šetření se konalo koncem roku 2018 mezi Vánoci a Novým rokem, přičemž v každé destinaci probíhalo po dobu dvou dnů v časech, které jsou během typického dne hodnoceny jako nevytíženější (blíže např. Russo, 2002; Popp, 2012). Z důvodu určité eliminace subjektivity zúčastněného pozorování v rámci terénního šetření se vyhodnocení surových dat týkajících se pilířů udržitelnosti konalo při společné diskusi vedené technikou focus group (Kitzinger, 1995; Morgan, 1997) s pěti odborníky, kteří tyto destinace navštívili dříve, což je považováno dle odborné literatury za standardní. Pro komplexní vyhodnocení problematiky byl kvalitativní přístup doplněn o analýzu dat publikovaných Italským statistickým úřadem (Istat), mezinárodními organizacemi (OECD, UNWTO, Euromonitor), turistickým marketingovým informačním systémem TourMIS, který v elektronické podobě poskytuje informace o trhu cestovního ruchu, a o výsledky dříve publikovaných odborných studií zabývajících se problematikou intenzity cestovního ruchu v těchto destinacích.

3. Intenzita cestovního ruchu ve zkoumaných destinacích

Podle edice Tourism Highlights (UNWTO, 2018) představuje Itálie jednu z nejvýznamnějších světových destinací, a to jak v počtu příjezdů, tak i v příjmech z mezinárodního cestovního ruchu. V roce 2017 se s více než 58 miliony mezinárodních příjezdů turistů (metoda turistů na hranicích) umístila na pátém místě a s příjmy ve výši 44,2 miliard USD na místě šestém. Vnitřní cestovní ruch, který zahrnuje kromě příjezdů cizinců ještě domácí cestovní ruch, tj. cesty obyvatel po vlastní zemi, dosahoval v Itálii v roce 2017 přes 123 milionů turistů, kteří se ubytovali v hromadných ubytovacích zařízeních a strávili zde téměř 421 milionů nocí (Istat, 2018). Silná pozice domácího cestovního ruchu byla patrnější ještě více v roce 2018, kdy počet domácích turistů vzrostl o 19,5 % oproti roku 2017 na téměř 79 milionů (Istat, 2019).

Z celkového počtu přenocování bylo dle italských statistik (Istat, 2018) 40,6 % nocí koncentrováno v 50 nejnavštěvovanějších městech. Nejvíce přenocování se kromě Říma (6,4 % z celkového počtu přenocování) uskutečnilo v Miláně, Benátkách (každé 2,8% podíl) a Florencii (2,4 %). Zmíněné destinace představují jedny z nejnavštěvovanějších měst světa (OECD, 2018). Toto tvrzení dokládá i Euromonitor (2018), který ve svém hodnocení světových městských destinací řadí Benátky na 41. a Florencii na 47. místo podle počtu mezinárodních turistů (tab. 1).

Tab. 1: Komparace nejnavštěvovanějších italských městských destinací

Destinace	Pořadí 2018	Počet turistů 2016	Počet turistů 2017	Počet turistů 2018	Změna 18/17
Řím	15.	9 353 900	9 531 600	9 703 200	1,8 %
Milán	32.	6 175 000	6 347 900	6 513 000	2,6 %
Benátky	41.	5 212 100	5 316 400	5 406 800	1,7 %
Florence	47.	4 844 400	4 941 300	5 015 400	1,5 %

Zdroj: Euromonitor (2018)

Vzhledem k nedostatku oficiálních statistik nejsou uvedeny odhady počtu jednodenních návštěvníků, kteří pro destinaci mohou představovat zásadní problémy související se zatížením infrastruktury i veřejného prostoru. V případě Benátek je tento problém spjat s příjezdy velkých výletních lodí. Proto je za jeden z aspektů předurčujících destinace k problémům overtourismu považována blízkost přístavu nebo letiště. Jako další indikátor s vlivem na intenzitu cestovního ruchu uvádí Peeters a kol. (2018) velikost ubytovací kapacity a zvláště nabídky ubytování přes platformu Airbnb.

Tab. 2: Údaje o vybraných destinacích k roku 2017

Destinace	Počet obyvatel	Rozloha (km ²)	Počet přenocování	Počet lůžek	Defertova funkce	Turistické zatížení
Itálie	60 483 973	301 338	420 629 155	5 037 798	8,33	1 671,81
Benátky	261 321	415	11 777 616	63 217	24,19	15 248,81
Florencie	380 948	102	10 095 100	49 130	12,90	47 978,52

Zdroj: Istat (2018), TourMIS (2019), vlastní výpočty

Z dat uvedených v tabulce 2, která udávají počet obyvatel destinace, jejich rozlohu, počet lůžek a přenocování, lze vyhodnotit kvantitativní aspekty intenzity turistické aktivity daných destinací, a to za použití Defertovy funkce (TF), vyjadřující poměr mezi hustotou potenciálních návštěvníků, kteří přenocují v zařízeních cestovního ruchu, a turistického zatížení území (TL), které je definováno jako počet lůžek na km²:

$$TF = \frac{\text{počet stálých lůžek v ubytovacích zařízeních}}{\text{počet obyvatel}} \cdot 100$$

$$TL = \frac{\text{počet stálých lůžek v ubytovacích zařízeních}}{\text{celková rozloha destinace (km²)}} \cdot 100$$

Defertova funkce dosahuje vyšší hodnoty v Benátkách. Je třeba poznamenat, že do hodnocení turistické aktivity však vstupují údaje dostupné za celá města, ne jen za přetížená historická centra. Hodnota zatížení historických center je proto mnohem větší. Přihlédne-li se např. k rozmístění nabídky ubytovacích kapacit přes Airbnb, nachází se na ostrovech v mělké laguně celkem 6 409 nabízených nemovitostí, vč. sdílených a privátních pokojů (tab. 3), přičemž v nejzajímavější centrální části Benátek (San Marco a San Polo) s TOP atraktivitami je to na rozloze téměř 0,8 km² 1 208 nemovitostí určených pro přenocování hostů. Turistické zatížení Benátek by bylo větší, kdyby do výpočtu vstupovala jen rozloha centrální části, která dle Casagrande (2016) činí 157 km². Obdobně platí nerovnoměrnost zatížení i pro historické centrum Florencie.

Tab. 3: Rozmístění nabídky ubytovacích kapacit Airbnb

Oblast	Všichni poskytovatelé		Poskytovatelé celých nemovitostí
Benátky	7 870	100 %	6 003 (76,3 %)
z toho pevninská	1 416	18 %	773 (52,9 %)
z toho ostrovní	6 409	82 %	5 230 (81,6 %)
• část San Marco	879	14 %	728 (82,8 %)
• část San Polo	583	9 %	480 (82,3 %)
Grafické znázornění			
Oblast	Všichni poskytovatelé		Poskytovatelé celých nemovitostí
Florencie	11 262	100 %	8 640 (76,7 %)
• část Centro Storico	8 198	73 %	6 653 (81,2 %)
Grafické znázornění			

Zdroj: Inside Airbnb (2019), vlastní výpočty

4. Vyhodnocení dopadů intenzity cestovního ruchu

4.1 Kvalita zážitku návštěvníka

Výše uvedená data naznačují, že v historických centrech těchto měst dochází k vysoké intenzitě aktivit cestovního ruchu, které mohou vyvolat řadu negativních dopadů. Při jejich vyhodnocování je nejprve brán v úvahu dopad na kvalitu zážitku návštěvníků, které je možné postihnout na základě kvalitativního výzkumu. Z výsledků vyplývá, že velká koncentrace návštěvníků nemusí nutně znamenat negativní prožitek. V turisticky atraktivních oblastech (např. obr. 2; Ponte della Paglia v Benátkách a Ponte Vecchio ve Florencii) bylo vnímání hodnoceno jako velmi pozitivní i přes větší množství návštěvníků.

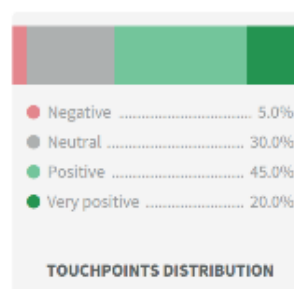
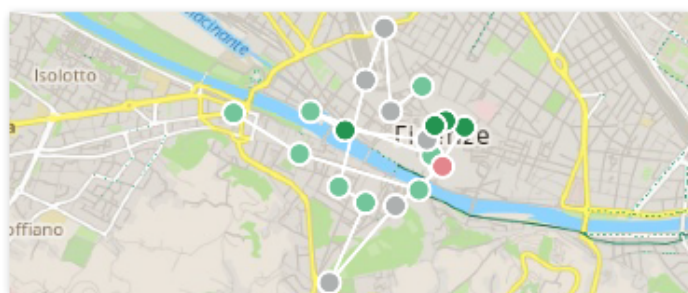
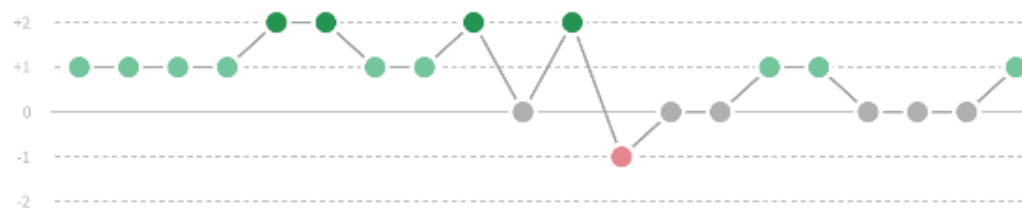
Obr. 2: Turisticky exponovaná místa v Benátkách a Florencii

Zdroj: Vlastní výzkum (2018)

Nadměrné množství dalších návštěvníků vzhledem k výsledkům této i obdobných kvalitativních studií (např. Kůsová, 2013) v jiných turisticky vytížených oblastech nemusí tedy být pro samotné návštěvníky problémem, neboť návštěvníci jsou s množstvím dalších lidí srozuměni a kongesci považují za přirozenou. Přehlednost v některých případech dokonce považují za pozitivní součást zážitku (Popp, 2012). Negativní emoce v celkovém zážitku vyvolávala spíše nemožnost navštívit některou lokalitu kvůli omezené otevírací době nebo regulaci počtu návštěvníků, či přítomnost lešení na historické památce a stavební úpravy v jejím okolí. Neutrální dojem vzbuzovala např. návštěva odlehlejších lokalit, které působily oproti atraktivitám v historickém centru obyčejně, šedě a zanedbaně a často v nich nebyl udržován takový pořádek a čistota jako v centru. Vnímání bylo dle textového záznamu v obou destinacích ovlivněno také dalšími vnějšími podmínkami (např. počasí a osobní preference). Zkoumání zážitku a prožívání daného místa je tedy bezpochyby spojené také s podmínkami, které jsou subjektivní a nemohou být konstantní. Stejně tak z důvodu subjektivity výzkumného procesu je problémem nízká zobecnitelnost výsledků na populaci. Příklad konkrétního hodnocení zážitku ve Florencii na jednotlivých průchozích bodech znázorňuje obr. 3. Na celé trase bylo 65 % z celkového počtu 20 průchozích míst hodnoceno jako pozitivních nebo velmi pozitivních.

Obr. 3: Hodnocení zážitku ve Florencii

Zdroj: Vlastní výzkum (2018), výstup z mobilní aplikace ExperienceFellow

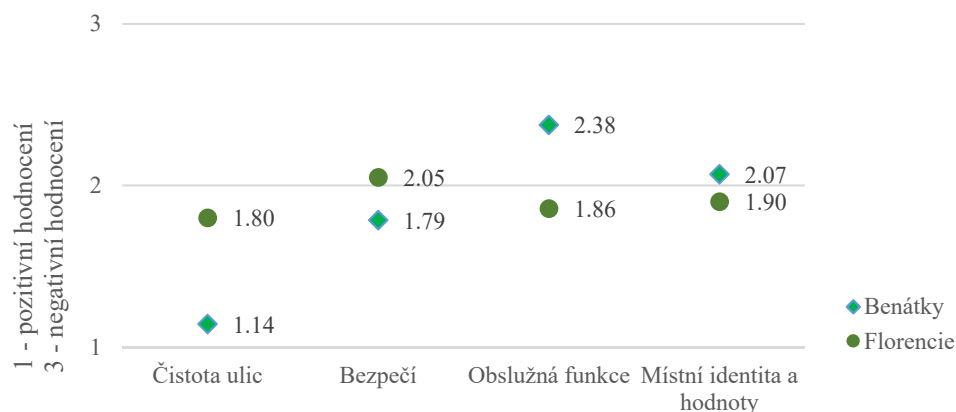
Ačkoliv je turistický zážitek více méně hodnocen jako pozitivní, může vzhledem k projevům ghetizace množství návštěvníků působit negativně na samotné rezidenty. Tento problém je patrný obzvláště v Benátkách, kde přeměna nabídky a nízká kvalita prodávaných výrobků bývá považována za další faktor vysvětlující přetrvávající odliv obyvatel z centra Benátek (Russo, 2002). S depopulací center měst vyvstává na druhou stranu problém ztráty identity a autenticity místa, která již zážitek návštěvníka ovlivňuje výrazněji a znamená i značné riziko pro budoucí atraktivitu (Peeters a kol., 2018). Od roku 1966 ztratilo historické centrum Benátek a přilehlých ostrovů více než polovinu svých obyvatel, v letech 1990 – 2015 došlo konkrétně k poklesu počtu obyvatel historického centra o více než 22 000, tedy téměř o 30 % (Milano, 2017). O Benátkách se tak častěji hovoří jako o pouhém zábavním parku bez života čelícím nejen společenské a antropologické katastrofě (Staiff, 2006).

4.1 Dopady na ukazatele udržitelnosti destinace

Dalším výstupem realizovaného šetření je vyhodnocení intenzity cestovního ruchu a jejich dopadů na sledované ukazatele udržitelnosti. Během šetření docházelo k hodnocení jednotlivých ukazatelů, definovaných v metodické části. Z grafu 1 vyplývá, že čistota ulic byla v průměru velmi pozitivně hodnocena zejména v Benátkách, ve kterých převládá také větší pocit bezpečí. Nižší obava z kriminality zde pramenila z téměř nulového počtu bezdomovců, pouličních prodejců a dalších problémových jedinců. Florencie naopak vycházela lépe z hodnocení obslužné funkce, při níž byla posuzována dostupnost obchodů a služeb denní potřeby. Ve Florencii byla výrazně větší možnost pořízení zboží denní potřeby a využití běžných služeb pro místní obyvatele. V Benátkách naopak dominovaly obchody se suvenýry a luxusní módou a specializované služby, orientované na návštěvníky.

Posledním ukazatelem, náležejícím do kategorie sociokulturních dopadů, byl dopad na místní identitu a hodnoty, přičemž za pozitivní byl považován výskyt tradiční řemeslné a přirozené místní kultury a za negativní výskyt inscenizace, globalizace, či komodifikace. Stejně jako v případě obslužné funkce vycházela z hodnocení lépe Florencie. Uvedený stav může vznikat jako důsledek projevů marginalizace rezidentů, tedy jejich vytlačení ze sídelního území, které je v Benátkách známo pod výrazem „benátský syndrom“, označujícím nadměrnou turistifikaci, exodus obyvatel do okolních oblastí a postupné vytlačování městských sociálních struktur (Russo, 2002; Milano, 2017). Tyto výsledky lze přisuzovat uvedenému problému přeměny Benátek z kdysi živého obchodního města na pouhý historický zábavní park bez životaschopné komunity (Staiff, 2006).

Graf 1: Rozdíly v hodnocení dopadů na pilíře udržitelnosti

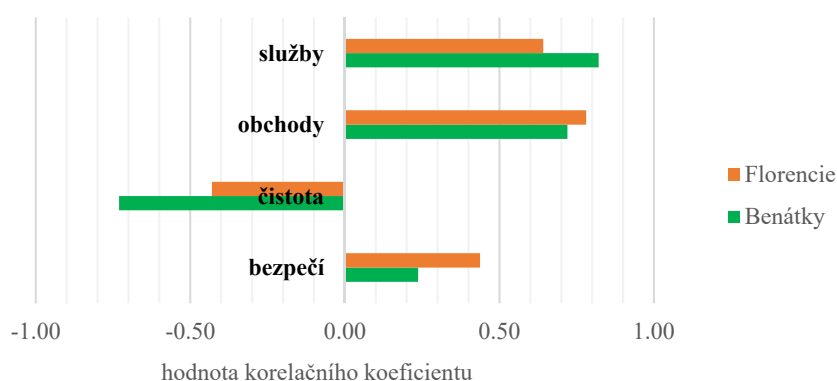
Zdroj: Vlastní výzkum (2018)

Zmíněné dopady byly následně vyhodnoceny v kontextu shromážděného množství návštěvníků ve zkoumaných lokalitách. Pro vyhodnocení byl využit korelační koeficient, určující relativní charakter závislosti mezi intenzitou cestovního ruchu a vlivem na hodnocené ukazatele udržitelnosti:

$$\rho_{xy} = \frac{Cov(X, Y)}{\sigma_x \cdot \sigma_y}, \text{ kde } \bar{x} \text{ a } \bar{y} \text{ jsou střední hodnoty výběru PRŮMĚR(matice1) a PRŮMĚR(matice2);}$$

přičemž matice1 zahrnuje škály hodnotící intenzitu cestovního ruchu a matice2 škály hodnotící dopad na sledované ukazatele pozorované během terénního šetření.

Záporná hodnota korelačního koeficientu naznačuje spíše nepřímou závislost, zatímco kladná hodnota představuje opak. Míru závislosti vlivů na vybrané ukazatele udržitelnosti v souvislosti s nadměrným výskytem návštěvníků v určitém čase a prostoru znázorňuje graf 2.

Graf 2: Vztah mezi intenzitou cestovního ruchu a vlivem na vybrané ukazatele udržitelnost

Zdroj: Vlastní výzkum (2018)

V obou destinacích bylo vyzorováno, že v místech s větším výskytem návštěvníků byla také větší existence specializovaných obchodů a služeb zaměřených na uspokojování jejich potřeb. Nepřímou závislost naopak vykazovala čistota ulic. Čím méně návštěvníků, tím větší nečistota ulic převládala. V turistických okresech měla pravidelné služby úklidová četa starající se o pořádek. Naopak v méně exponovaných oblastech, s převládající rezidenční funkcí, byl větší nepořádek, psí exkrementy či nevyvezené kontejnery a odpadkové koše. U pocitu bezpečí v tomto případě lze určit vzájemný vztah obtížně. Opravdu velká přeplněnost prostoru vyvolávala určitý strach z případných krádeží. Na druhou stranu však přítomnost návštěvníků nezpůsobovala nijak zásadní pocit nebezpečí. Proto byla zejména ve Florencii místa s větším počtem návštěvníků hodnocena jako bezpečnější než odlehlější oblasti, se zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů.

4. Závěr

V příspěvku bylo s využitím fenomenologického přístupu a mobilních technologií analyzováno vnímání zážitku návštěvníka v historických centrech Benátek a Florencie, v nichž dochází z důvodu nadměrné koncentrace návštěvníků k utváření tzv. městských turistických okrásků. Současně došlo k vyhodnocení vztahu mezi intenzitou cestovního ruchu a jejího vlivu na pilíře udržitelnosti. Souhrnně lze říci, že městské typy destinací jsou zřetelněji ovlivněny sociokulturními a ekonomickými dopady. Toto potvrzuje i studie Peeters a kol. (2018), podle níž převažují v městských destinacích sociální dopady, zatímco venkovské destinace jsou citlivější na dopady ekologické. Přímé pozorování vztahu mezi čistotou a intenzitou cestovního ruchu může naznačovat, že v oblastech s vyšší intenzitou cestovního ruchu je lépe pečováno o historické památky i veřejný prostor. Negativní dopady jsou vnímány zejména v souvislosti s nedostatkem maloobchodu a obvyklých služeb. Vandalismus a obavy z kriminality jsou znatelnější spíše v odlehlých oblastech.

Jako problém, související s vysokou intenzitou cestovního ruchu, se tedy jeví zejména potlačení běžných funkcí sídla (zejména rezidenční) a jejich nahrazení funkcí komerční, která je ve značné míře úzce zaměřena na nabídku služeb cestovního ruchu. Vysoká míra komerčního využití a privatizace veřejných prostor sebou často nese zvýšení cenové hladiny a snížení dostupnosti zboží běžné denní potřeby. Tyto aspekty, spojené s nevyváženým počtem místních obyvatel ve srovnání s návštěvníky, mohou v centrech měst signalizovat negativní sociální dopady cestovního ruchu (Russo, 2002).

Při snaze o udržitelný rozvoj destinace a eliminaci negativních dopadů je proto nutné nalézt optimální úroveň návštěvnosti destinace, která nesnižuje ani kvalitu zážitku návštěvníka ani kvalitu života obyvatel, kteří by v důsledku neúnosného rozvoje cestovního ruchu byli nuceni tyto oblasti opouštět. Následná depopulace center měst by mohla vyvolat ztrátu identity a autenticity místa a ovlivnit budoucí atraktivitu. Těmto negativním následkům je proto nezbytné čelit preventivními opatřeními v rámci územního plánování a časoprostorové regulace. V opačném případě hrozí např. Benátkám reálně přeměna ve skanzen pro asijské a další návštěvníky, spolu se ztrátou originality a autentičnosti.

Literatura

- [1] ALI, R., (2016). *Exploring the Coming Perils of Overtourism*. Skift. Dostupné z: <https://skift.com/2016/08/23/exploring-the-coming-perils-of-overtourism/>.
- [2] CASAGRANDE, M., (2016). Heritage, tourism, and demography in the island city of Venice: depopulation and heritagisation. *Urban Island Studies*, vol. 2, pp. 121-141.
- [3] CROUCH, D., (2000). Places around us: Embodied lay geographies in leisure and tourism. *Leisure studies*, vol. 19, no. 2, pp. 63-76. ISSN 1466-4496. DOI 10.1080/026143600374752.
- [4] DIOKO, L. D. A., SO, A. S., (2017). Residents' quality of life and visitors' quality of experience: Revisiting tourism carrying capacity in Macao. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, vol. 9, no. 3, pp. 349-360. ISSN 1755-4217. DOI 10.1108/WHATT-02-2017-0006.
- [5] DUMBROVSKÁ, V., FIALOVÁ, D., (2014). Tourist intensity in capital cities in central Europe: Comparative analysis of tourism in Prague, Vienna and Budapest. *Czech Journal of Tourism*, vol. 3, no. 1, pp. 5-26. ISSN 1805-9767. DOI 10.2478/cjot-2014-0001.
- [6] DUMBROVSKÁ, V., FIALOVÁ, D., (2016). Turistické okrsky a turistifikace v Praze: případová studie Královské cesty. *Studia Turistica*, vol. 7, no. 1, pp. 6-17. ISSN 1804-252X.
- [7] EUROMONITOR, (2018). *Top 100 City Destinations 2018*. London: Euromonitor International.
- [8] GARCÍA-HERNÁNDEZ, M., DE LA CALLE-VAQUERO, M., YUBERO, C., (2017). Cultural heritage and urban tourism: Historic city centres under pressure. *Sustainability*, vol. 9, no. 1346, pp. 1-19. DOI 10.3390/su9081346.
- [9] HAYLLAR, B., GRIFFIN, T., (2005). The precinct experience: a phenomenological approach. *Tourism Management*, vol. 26, no. 4, pp. 517-528. ISSN 0261-5177. DOI 10.1016/j.tourman.2004.03.011.
- [10] INSIDE AIRBNB, (2019). *Get the Data: City's Airbnb's listings*. Dostupné z: <http://insideairbnb.com/get-the-data.html>.
- [11] ISTAT, (2018). *Tourist flow in Italy, Year 2017*. Tisková zpráva. Dostupné z: https://www.istat.it/it/files//2018/11/EN_Tourism_2017.pdf.
- [12] ISTAT, (2019). *Trips and holidays in Italy and abroad, Year 2018*. Tisková zpráva. Dostupné z: https://www.istat.it/it/files//2019/02/Stat_report_viaggi-e-vacanze_EN.pdf.
- [13] KITZINGER, J., (1995). Qualitative research: introducing focus groups. *BMJ*, vol. 311, no. 7000, pp. 299-302. DOI 10.1136/bmj.311.7000.299.
- [14] KLAPKA, P., FRANTÁL, B., HALÁS, M., & KUNC, J. (2010). Spatial organisation: development, structure and approximation of geographical systems. *Moravian Geographical Reports*, vol. 18, no. 3, pp. 53-65. ISSN 1210-8812.
- [15] KŮSOVÁ, T., (2013). Aplikace kvalitativních metod výzkumu v cestovním ruchu – příklad Pražského hradu. In *IV. mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, pp. 58-66. ISBN 978-80-210-6644-1.
- [16] MASON, P., (2008). *Tourism impacts, planning and management*. Second edition. London: Routledge, Taylor & Francis Group. ISBN 978-0-7506-8492-7.
- [17] MILANO, C., (2017). Overtourism and Tourismphobia: Global trends and local contexts. *Technical Report*. Barcelona, Ostelea School of Tourism and Hospitality. DOI 10.13140/RG.2.2.13463.88481.
- [18] MORGAN, D. L., (1997). *Focus groups as qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. ISBN 9780761903437.
- [19] OECD, (2018). *Tourism Trends and Policies*. Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-28739-6. DOI 10.1787/tour-2018-en.
- [20] OŤAHEL, J., IRA, V., HLA VATÁ, Z., PAZŮR, R., (2018). Visibility and perception analysis of city monuments: The case of Bratislava city centre (Slovakia). *Moravian Geographical Reports*, vol. 26, no. 1, pp. 55-68. ISSN 1210-8812.
- [21] PEARCE, D. G., (2001). An integrative framework for urban tourism research. *Annals of Tourism Research*, vol. 28, no. 4, pp. 926-946. ISSN 0160-7383. DOI 10.1016/S0160-7383(00)00082-7.
- [22] PEETERS, P. M., GÖSSLING, S., KLIJS, J., MILANO, C., NOVELLI, M., DIJKMANS, C. H. S., MITAS, O., POSTMA, A., (2018). *Research for TRAN Committee – Overtourism: impact and possible policy responses*. Brussels: European Union. ISBN 978-92-846-4406-3. DOI 10.2861/919195.
- [23] POPP, M., (2012). Positive and negative urban tourist crowding: Florence, Italy. *Tourism Geographies*, vol. 14, no. 1, pp. 50-72. ISSN 1470-1340. DOI 10.1080/14616688.2011.597421.
- [24] POSTMA, A., SCHMUECKER, D., (2017). Understanding and overcoming negative impacts of tourism in city destinations: conceptual model and strategic framework. *Journal of Tourism Futures*, vol. 3, no. 2, pp. 144-156. ISSN 2055-5911. DOI 10.1108/JTF-04-2017-0022.
- [25] RIGANTI, P., NIJKAMP, P., (2008). Congestion in popular tourist areas: a multi-attribute experimental choice analysis of willingness-to-wait in Amsterdam. *Tourism Economics*, vol. 14, no. 1, pp. 25-44. ISSN 2044-0375.

- [26] RUSSO, A. P., (2002). The “vicious circle” of tourism development in heritage cities. *Annals of Tourism Research*, vol. 29, no. 1, pp. 165-182. ISSN 0160-7383. DOI 10.1016/S0160-7383(01)00029-9.
- [27] SALEEM, N., (1994). The destination capacity index: a measure to determine the tourist carrying capacity. In A. V. Seaton (Ed.), *Tourism – State of the Art* (pp. 144-151). Chichester: Wiley.
- [28] SMITH, J. A., FLOWERS, P., LARKIN, M., (2009). *Interpretative phenomenological analysis. Theory, Method and Research*. London: Sage Publications. ISBN 978-4129-0834-4.
- [29] STAIFF, R. (2006). Contemporary Tourism Issues, Venice: A Case Study. *Tourism Geography*.
- [30] TOURMIS, (2019). *Nights and arrivals in the cities*. Dostupné z: <http://www.tourmis.info>.
- [31] UNWTO, CELTH, EFTI, (2018). Overtourism? – Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions, Executive Summary. Madrid: UNWTO. ISBN 978-92-844-2006-3. DOI 10.18111/9789284420070.
- [32] UNWTO, (2018). Tourism Highlights, 2018 Edition. Madrid: UNWTO. ISBN 978-92-844-1987-6. DOI 10.18111/9789284419685.
- [33] WAGAR, J. A., (1964). The carrying capacity of wild lands for recreation. *Forest Science*, vol. 10, no. 2, pp. 1-24.
- [34] YOUNG, M., (1999). The social construction of tourist places. *Australian Geographer*, vol. 30, no. 3, pp. 373-389. ISSN 1465-3311. DOI 10.1080/00049189993648.

Příspěvek byl zpracován v rámci projektu specifického výzkumu na Masarykově univerzitě MUNI/A/1166/2018.